

Betænkning afgivet af Retsudvalget den 0. maj 2010

3. udkast

## Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning og forskellige andre love samt ophævelse af lov om registreret partnerskab

(Ægteskab mellem to personer af samme køn)

[af Lone Dybkjær (RV) m.fl.]

### 1. Ændringsforslag

Det Radikale Venstre har stillet 1 ændringsforslag til lovforslaget.

### 2. Udvalgsarbejdet

Lovforslaget blev fremsat den 5. februar 2010 og var til 1. behandling den 26. marts 2010. Lovforslaget blev efter 1. behandling henvist til behandling i Retsudvalget.

#### *Møder*

Udvalget har behandlet lovforslaget i <> møder.

#### *Høring*

Efter 1. behandling af lovforslaget besluttede Retsudvalget at sende forslaget i høring sammen med B 122 og B 123. Kopi af de indkomne høringssvar og et notat herom er omdelt på forslaget. Justitsministeren har endvidere haft lejlighed til at kommentere de indkomne høringssvar. Notater er optrykt som bilag til betænkningen.

#### *Skriftlige henvendelser*

Udvalget har i forbindelse med udvalgsarbejdet modtaget 1 skriftlig henvendelse fra Trans Danmark.

#### *Spørgsmål*

Udvalget har stillet 4 spørgsmål til justitsministeren til skriftlig besvarelse. Udvalget har stillet 2 spørgsmål til kirkeministeren.

### 3. Indstillinger og politiske bemærkninger

<>

Inuit Ataqatigiit, Siumut, Tjóðveldisflokkurinn og Sambandsflokkurinn var på tidspunktet for betænkningens afgivelse ikke repræsenteret med medlemmer i udvalget og havde dermed ikke adgang til at komme med indstillinger eller politiske udtalelser i betænkningen.

En oversigt over Folketingets sammensætning er optrykt i betænkningen.

#### 4. Ændringsforslag med bemærkninger

##### Æ n d r i n g s f o r s l a g

Af et mindretal (RV), tiltrådt af <>:

1) Den under nr. 1 foreslåede § 1 affattes således »Loven finder anvendelse på ægteskab mellem to personer uanset disses køn.«

[Præcisering af det kønsneutrale perspektiv i forslaget]

##### B e m æ r k n i n g e r

###### Til nr. 1

Forslagsstiller ønsker i overensstemmelse med bemærkningerne fra LGBT at undgå et udgangspunkt i kønsopfattelsen, der er forsimplet.

*Kim Andersen (V) Kristian Pihl Lorentzen (V) Karsten Nonbo (V) Peter Skaarup (DF) fmd.*

*Marlene Harpsøe (DF) Pia Adelsteen (DF) Tom Behnke (KF) Vivi Kier (KF)*

*Simon Emil Ammitzbøll (LA) Karen Hækkerup (S) Maja Panduro (S) Mogens Jensen (S)*

*Julie Skovsby (S) Anne Baastrup (SF) nfmd. Karina Lorentzen Dehnhardt (SF)*

*Lone Dybkjær (RV) Line Barfod (EL)*

Inuit Ataqatigiit, Siumut, Tjóðveldisflokkurin og Sambandsflokkurin havde ikke medlemmer i udvalget.

##### Folketingets sammensætning

Venstre, Danmarks Liberale Parti (V)	47	Liberal Alliance (LA)	3
Socialdemokratiet (S)	45	Inuit Ataqatigiit (IA)	1
Dansk Folkeparti (DF)	24	Siumut (SIU)	1
Socialistisk Folkeparti (SF)	23	Tjóðveldisflokkurin (TF)	1
Det Konservative Folkeparti (KF)	17	Sambandsflokkurin (SP)	1
Det Radikale Venstre (RV)	9	Uden for folketingsgrupperne (UFG)	3
Enhedslisten (EL)	4		

### Oversigt over bilag vedrørende L 123

Bilagsnr.	Titel
1	Henvendelse af 22/2-10 fra Trans-Danmark
2	Udkast til tidsplan for udvalgets behandling af lovforslaget
3	Godkendt tidsplan for udvalgets behandling af lovforslaget
4	1. udkast til betænkning
5	Skriftlig høring over lovforslaget
6	Revideret tidsplan for udvalgets behandling af lovforslaget
7	Høringssvar af 2/5-10 fra Børnesagens Fællesråd
8	Høringssvar af 3/5-10 fra DanAdopt
9	Henvendelse af 5/5-10 fra Rigsombudet på Færøerne vedr. høring
10	Høringssvar af 17/5-10 fra Domstolsstyrelsen
11	Høringssvar af 18/5-10 fra Kvinderådet
12	Høringssvar af 16/5-10 fra LGBT Danmark
13	Høringssvar af 18/5-10 fra Advokatrådet
14	Høringssvar af 19/5-10 fra Færøernes Landsstyre
15	Høringsnotat

### Oversigt over spørgsmål og svar vedrørende L 123

Spm.nr.	Titel
1	Spm. om redegørelse for retsvirkningerne af kirkelig vielse af både heteroseksuelle og homoseksuelle par i Norge og Sverige og i den forbindelse redegøre for selve ritualet og en generel redegørelse for den kønsneutrale ægteskabslovgivning i de to lande, til justitsministeren, og ministerens foreløbige svar herpå
2	Spm. om redegørelse for drøftelserne og resultatet af ministerens møde den 15. april 2010 med biskopperne om, hvordan folkekirken bør forholde sig til ønsket om, at partnerskab mellem to personer af samme køn skal kunne indgås ved en kirkelig handling, til kirkeministeren, og ministerens svar herpå
3	Spm. om oversendelse af udvalgets kommissorium og den endelige sammensætning af udvalget så snart det foreligger, til kirkeministeren, og ministerens svar herpå
4	Spm. om kommentar til høringssvar af 17/5-10 fra Domstolsstyrelsen, til justitsministeren, og ministerens svar herpå
5	Spm. om kommentar til høringssvar af 16/5-10 fra LGBT Danmark, til justitsministeren, og ministerens svar herpå
6	Spm. om kommentar til høringssvar af 18/5-10 fra Advokatrådet, til justitsministeren, og ministerens svar herpå

## Høringsnotat

*Forslagene har været sendt i høring fra den 27.april 2010 til 18. maj 2010 hos følgende:*

AC Børnehjælp, Adoptionsnævnet, Adoption & Samfund, Advokatsamfundet, Børnerådet, Børnesagens Fællesråd, Børns Vilkår, DanAdopt, Danske Advokater, Dansk Socialrådgiverforening, Danske Familieadvokater, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Familiens Forening, Foreningen Far til Støtte for Børn og Forældre, Institut for Menneskerettigheder, Landsforeningen Børn og Samvær, Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner, Kvinderådet, Mødrehjælpen, Red Barnet, Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre, Retssikkerhedsfonden, Rigsombudsmanden i Grønland, Rigsombudsmanden på Færøerne, Trans-Danmark, Foreningen af Offentlige Chefer i statsforvaltningerne, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører og Foreningen af Statsforvaltningsjurister

*Der er modtaget hørings svar fra:*

Børnesagens Fællesråd, DanAdopt, Domstolsstyrelsen, Kvinderådet, LGBT Danmark, Advokatrådet og Færøernes Landsstyre.

*Af de modtagne hørings svar har følgende ikke haft bemærkninger:*

Børnesagens Fællesråd.

*Der er modtaget følgende bemærkninger fra DanAdopt, Domstolsstyrelsen, Kvinderådet, LGBT Danmark, Advokatrådet og Færøernes Landsstyre.*

*DanAdopts bemærkninger til L 123, B 122 og B 123:*

Hilser forslagene velkomne.

*Domstolsstyrelsens bemærkninger er kun til L 123:*

»Det fremgår af retsplejelovens § 448 c, stk.1, at sager om ægteskabet kan behandles her i riget, såfremt sagsøgte har bopæl her, sagsøgeren har bopæl her og enten har boet her i de sidste to år eller tidligere har haft bopæl her, sagsøgeren har dansk statsborgerskab, og det godtgøres, at han på grund af sit statsborgerskab ikke vil kunne anlægge sag i det land, hvor han har bopæl, begge parter er danske statsborgere, og sagsøgte ikke modsætter sig indbringelse for dansk domstol, eller skilsmisse søges på grundlag af separation meddelt her i landet inden for de sidste fem år.

I det fremsendte lovforslag L 123 § 3, nr. 1, foreslås det, at alle sager om opløsning af ægteskab mellem to personer af samme køn eller opløsning af registreret partnerskab, der er omfattet af lov om registreret partnerskab, kan behandles her i landet, uanset bestemmelserne i § 448 c, stk.1, hvis ægteskabet eller partnerskabet ikke anerkendes i det land, hvor parterne bor.

Det skønnes på denne baggrund, at lovforslaget vil medføre en øget sagsmængde ved de danske domstole, idet det efter forslaget som udgangspunkt er alle ægteskabs sager mellem to personer af samme køn, der kan anlægges ved de danske domstole - forudsat at personerne er bosiddende i et land, der ikke anerkender ægteskab mellem personer af samme køn - uanset om personerne i øvrigt har tilknytning til Danmark. Det er imidlertid ikke på nuværende tidspunkt muligt med sikkerhed at vurdere, i hvor høj grad reglerne om ægteskabsopløsning vil blive benyttet.

Domstolsstyrelsen kan derfor ikke udtale sig nærmere om merbelastningens omfang.«

#### *Kvinderådets bemærkninger til L 123, B 122 og B 123*

»Kvinderådets holdning til de tre forslag er positiv, og vi ønsker at støtte bestræbelserne på at ligestille homoseksuelle og heteroseksuelle par.

Vi har noteret os, at L123 indebærer ligestilling mellem gifte medmødre og gifte fædre, hvilket vi som kvindeorganisation kun kan bifalde.

Vi vil i øvrigt henvise til det fyldige høringssvar fra LGBT Danmark, Landsforeningen for bøs-ser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner, som vi har haft anledning til at læse.«

#### *LGBT Danmarks bemærkninger til L 123, B 122 og B 123*

##### Generelle bemærkninger

»Forslagene handler om retlig regulering af parforhold. Landsforeningen finder det rigtigt at lige-stille parforhold uanset parternes køn. Det er landsforeningens opfattelse, at der kun bør være ét retsinstitut, ægteskabet. Det var et udtryk for det politisk mulige, da Folketinget i 1989 gennem vedtagelse af lov om registreret partnerskab skabte et nyt retsinstitut vedrørende par af samme køn.

Således bør fortolkningen af ægteskabet omfatte alle parforhold, og lov om registreret partnerskab bør ophæves. Dermed vil man også få fjernet den forskelsbehandling, der i dag finder sted i medfør af de to loves forskellige retsvirkninger. Denne forskelsbehandling finder sted på flere områder:

1) Tilknytningskrav: Der findes i partnerskabsloven et tilknytningskrav, som stiller visse krav til parternes statsborgerskab. Sådanne krav findes ikke i ægteskabslovgivningen.

En af konsekvenserne ved dette er, at en dansk statsborger, der er udstationeret i udlandet, ikke kan indgå registreret partnerskab i Danmark med en udlænding.

Bestemmelsen er begrundet i, at da ikke alle lande anerkender registrerede partnerskaber, vil en registreret partner efterfølgende kunne indgå ægteskab i udlandet, hvorefter vedkommende efter dansk lovgivning er bigamist. Justitsministeren har netop brugt denne argumentation under 1. be-handlingen af forslagene. Skønt ræsonnementet er korrekt, finder landsforeningen ikke, der er pro-Portionalitet – det skal ikke være nok til at berøve en dansk statsborger retten til retlig anerkendelse af sit parforhold i Danmark, hvilket er et væsentligt indgreb i borgerens rettigheder. På grund af mistænkeliggørelse kan en homoseksuel i den situation således f.eks. ikke sikre sin partner arve-mæssigt osv.

2) Børn: Der findes i partnerskabsloven en undtagelse vedr. adoption. Denne er dog netop med vedtagelsen af L 146 ophævet pr. 1. juli 2010.

Det ene af nærværende forslag, L 123, nævner specifikt en ligestilling af gifte medmødre med gif-te fædre. Det er landsforeningens opfattelse, at alle børns slægtskabsforhold skal reguleres under børneloven og ikke, som i dag, hvor børn af lesbiske par får fastlagt slægtskab i medfør af adopi-onsloven, for så vidt angår medmoderen. Som en konsekvens af børnelovens og adoptionslovens forskellige retsvirkninger, har børnene forskellig retsstilling. En væsentlig forskel er vedrørende barnets statsborgerskab. Hvis en udenlandsk kvinde føder et barn i Danmark, får barnet dansk stats-borgerskab, hvis hendes partner er en dansk mand, men ikke, hvis hendes partner er en dansk kvin-de. Det skyldes, at statsborgerskabet nedarves via børneloven, men ikke via adoptionsloven. Således skal disse børn af et lesbisk parforhold have dansk statsborgerskab ved naturalisation. Landsfor-eningen kender eksempler på, at der er store børn, der er født og opvokset i Danmark, som ikke har dansk statsborgerskab fordi deres forældre er kvinder.

Ligeledes er det uheldigt, at forældrepar af samme køn ikke kan blive anerkendt, hvis parterne er ugifte (ikke-registrerede). Og endelig er det i praksis et stort problem, at forældrepar af samme køn ofte ikke forstår, at de skal gøre noget andet og meget mere end andre forældrepar for at blive anerkendt. Når man lige har fået et lille barn, er der meget andet end adoptionsformularer, der presser sig på, og det kan konstateres, at mange ender med aldrig at få gennemført adoptionen. Dette har alvorlige følger for de familier, der siden går fra hinanden. Justitsministeren udtalte under 1. behandlingen af L 123 sin modstand mod en ligestilling af medmødre og fædre i børneloven og begrundede dette med det naturlige i, at der skal en mand og en kvinde til at skabe et barn. Det er landsforeningens opfattelse, at regeringen dermed lukker øjnene for forskelsbehandling af danske børnefamilier og tilsidesætter børns retsstilling, hvis deres forældre er homoseksuelle. Familier i dagens Danmark ser ud på mange måder, og det er ikke styret af biologi – lovgivning om sociale forhold kan ikke begrundes i biologi.

3) Kirkelig vielse. Dansk lovgivning giver trossamfund mulighed for at foretage juridisk bindende vielser. Den bemyndigelse, staten således har givet trossamfundene, begrænses i partnerskabsloven til kun at gælde par af modsat køn. Landsforeningen finder det helt uforeneligt med en moderne retsopfattelse, at en verdslig lovgivning skal udmønte særlige religiøse forbud, og i øvrigt at den skal tvinge alle religiøse samfund, uanset anskuelse, til at overtage disse forbud.

Folkekirkens indstilling til det registrerede partnerskab har været genstand for en debat gennem årtier. Folkekirken har på den baggrund indført velsignelsesritualer til anvendelse for registrerede partnere, svarende til velsignelse af borgerligt indgået ægteskab. Folkekirken har således gjort, hvad den kan, indenfor sine egne rammer. Regeringens holdning om, at en betydelig del af folkekirken skal udtrykke sit ønske om adgang til kirkelig vielse af par af samme køn, for at en lovændring kan komme på tale, er alene et politisk synspunkt. Da Rigsdagen 23. maj 1947 vedtog loven om kvindelige præster skete det under massiv modstand fra biskopper og menighedsråd.

Landsforeningen finder det i forlængelse heraf endvidere utilfredsstillende, at regeringen afviser at ændre loven før et udvalg under Kirkeministeriet har færdiggjort sit arbejde. Det er Folketinget uvedkommende, hvad dette udvalg mener. Den lovgivning Folketinget udfærdiger er – og skal være – verdslig. Hvis udvalget skulle nå frem til, at ægteskab for par af samme køn er uforeneligt med folkekirkens trosgrundlag, hvad skulle konsekvensen heraf så være? At Folketinget ikke kunne ændre ægteskabsloven, som handler om juridisk ægteskab? Ved at indsætte et forbud i partnerskabsloven har Folketinget gjort sig skyldig i usaglig forskelsbehandling, idet Folketinget ikke kan begrunde lovgivning i religiøse forestillinger.

Internationalt: Det bemærkes, at en række lande allerede gennem de sidste 10 år har åbnet ægteskabet for par af samme køn: Holland (2001), Belgien (2003), Spanien (2005), Canada (2005), Sydafrika (2006), Norge (2008) og Sverige (2009). I Portugal har parlamentet vedtaget et lovforslag, som afventer præsidentens ratifikation. Også flere stater i USA har åbnet ægteskabet, ligesom Mexico City (2010), som blev den første jurisdiktion i Latinamerika, der gjorde ægteskabet kønsneutralt.

Der eksisterer i dag en helt utilfredsstillende situation, hvor Danmark kun har anerkendt få landes partnerskabslove, ligesom man anerkender andre landes kønsneutrale ægteskaber blot som registrerede partnerskaber i Danmark.

Transpersoner: Indførelsen af et kønsneutralt ægteskab være den rigtige løsning i forhold til transkønnede, idet et par i så fald ikke skal skifte retsinstitut, dersom den ene part skifter juridisk køn. I praksis er det allerede sådan for ægtepar, idet man ikke længere tvangsopløser disse ved kønsskifte. Det betyder altså, at der findes ægtepar af samme køn i Danmark. Også af den grund er det utilfredsstillende, at Danmark ikke anerkender andre landes kønsneutrale ægteskaber.

På den baggrund kan Landsforeningen tilslutte sig alle tre forslag – og B 56.

Vedr. L 123

Forslaget handler om at åbne ægteskabet for par af samme køn, hvilket grundlæggende er det, landsforeningen ønsker. Der skal dog knyttes nogle bemærkninger til de konkrete formuleringer.

Ad § 1, nr. 1. Det foreslås indsat forrest i ægteskabslovens at »Loven finder anvendelse på ægteskab mellem to personer af forskelligt køn og mellem to personer af samme køn.« Det er landsforeningens opfattelse, at man så vidt muligt skal undgå at lovgive med udgangspunkt i en kønsopfattelse, der bygger på en forenklet forståelse af to køn.

En mere inkluderende formulering ville være: »Loven finder anvendelse på ægteskab mellem to personer uanset disses køn.«

Ad § 1, nr. 4-7. Punkterne handler om, at præster kan afvise lysning, velsignelse, vielse og mægling af par af samme køn. Landsforeningen er helt enig i, at en præst ikke skal tvinges til disse handlinger, men er uenig i måden dette foreslås reguleret. Loven bør ikke tage udgangspunkt i parrets køn, men derimod i præstens religion. Det handler her om religionsfrihed og trossamfundenes ret til fortolkning af deres religion. At nogle trossamfund og/eller præster mv. finder, at deres religion er uforenelig med anerkendelsen af par af samme køn, skal ikke føre til, at en sådan forestilling skal finde en plads i en verdslig lovgivning.

En præst må ikke i almindelighed afvise en handling på basis af parternes køn. Men præsten kan med udgangspunkt i en religionsfortolkning afvise en handling, f.eks. pga. parternes køn eller fordi en af parterne tidligere har været gift. Bestemmelserne er en beskyttelse af religionsfortolkning, ikke en adgang til diskrimination.

Det skal i øvrigt bemærkes, at den ret præsterne i dag har til at afvise fraskilte, ikke er hjemlet direkte i loven men i en administrativ forskrift<sup>2</sup>. Denne praksis kunne fortsættes, også i forhold til andre forhold ved parrene herunder parternes køn, hvorved § 1, nr. 4-7 helt kan udelades.

Hvis man vil fastholde, at dette skal lov hjemles, bør det ikke, som foreslået, ske gennem henvisning til parrets køn, (f.eks. »Præsten kan afvise at foretage lysning for to personer af samme køn. Regler om lysning fastsættes af kirkeministeren.«), men gennem henvisning til religionsfortolkning (f.eks. »Præsten kan afvise at foretage lysning for et par, hvis dette er uforeneligt med dennes og/eller trossamfundets religionsfortolkning. Regler om lysning fastsættes af kirkeministeren.«).

Ad § 4.

Landsforeningen mener, at børnelovens bestemmelser om fædre også skal gælde for medmødre. Landsforeningen hilser derfor dette forslag, der ligestiller gifte medmødre med gifte fædre, velkomment. I forlængelse heraf bør børnelovens bestemmelser vedrørende anerkendelsesproceduren for ugifte forældre også finde anvendelse for forældrepar af samme køn.

Vedr. B 122 og B 123

Såfremt der ikke kan findes flertal for at gøre ægteskabet kønsneutralt – ved L 123 eller B 56 – kan Landsforeningen tilslutte sig en opdeling af indholdet som udtrykt i de to beslutningsforslag B 122 og B 123.

2 Bekendtgørelse om vielse indenfor folkekirken, BEK nr. 547 af 15/12/1969, § 2, stk. 5. Her fremgår også, at »Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages for at foretage vielsen.«

*Advokatrådet har kun bemærkninger til L 123*

»Det fremgår, at formålet med forslaget er at sikre ligestilling i ægteskabslovgivningen af homoseksuelle par med heteroseksuelle par. Som følge heraf foreslås en ændring af ægteskabsloven, og en række konsekvensrettelser i den øvrige lovgivning.

Indledningsvis bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt homoseksuelle par fuldt ud bør ligestilles med heteroseksuelle par i relation til indgåelse af ægteskab, beror på en politisk vurdering. Det falder således uden for Advokatsamfundets formål at tage stilling til denne del af forslaget.

Såfremt der ønskes gennemført en sådan ligestilling, vil der som også anført i lovudkastet skulle foretages ændringer i ægteskabsloven og konsekvensrettelser i en række andre love. Advokatrådet har ikke foretaget en nærmere undersøgelse af, hvorvidt der med de nævnte konsekvensrettelser er sikret en fuldstændig konsekvensrettelser, overalt hvor dette måtte være påkrævet i lovgivningen. Advokatrådet skal af hensyn til at sikre sammenhæng i lovgivningen henstille, at Justitsministeriet, som ægteskabslovgivningen henhører under, i givet fald anmodes om lovteknisk bistand med henblik på at sikre, at alle nødvendige konsekvensrettelser som følge af en vedtagelse af forslaget, optages i lovforslaget.

For så vidt angår forslaget til lovudkastets § 4, om ændring af børneloven, finder Advokatrådet, at der er behov for en nærmere undersøgelse af fordele og ulemper ved den foreslåede ændring, forinden denne vedtages. Forslaget indebærer, at en kvinde, der har indgået ægteskab med en anden kvinde, kan blive registreret som medmor til barnet. Det fremgår, at adgangen til at blive registreret som medmor skal finde anvendelse, uanset om barnets moder er blevet gravid ved insemination eller ved et seksuelt forhold.

Advokatrådet har forstået forslaget sådan, at hensigten blandt andet er at ensarte den legale håndtering af børn, der fødes i et ægteskab mellem 2 kvinder med de lignende regler, der findes for børn, der fødes i et ægteskab mellem en kvinde og en mand. Hensigten er således blandt andet at overføre den eksisterende formodningsregel i børnelovens § 1, hvorefter manden i et ægteskab formodningsmæssigt anses for far til børn født i ægteskabet.

Advokatrådet finder imidlertid, at ægteskabslovens eksisterende regler, blandt andet hviler på et hensyn til det barn, der vokser op i et ægteskab mellem en mand og en kvinde. Eftersom det er udelukket, at medmoren kan være genetisk forælder til et barn født af dennes ægtefælle, finder Advokatrådet det umiddelbart betænkeligt, at gennemføre en tilsvarende formodningsregel. Advokatrådet finder det navnlig betænkeligt i tilfælde, hvor barnet ikke er undfanget ved insemination. Advokatrådet skal på den baggrund anbefale, at denne del af lovforslaget i givet fald afventer en nærmere overvejelse, f.eks. i et sagkyndigt udvalg eller lignende.«

*Færøernes Landsstyes bemærkninger om L 123, B 122 og B 123*

Færøernes Landsstyre har ingen bemærkninger til de 3 private forslag, og ønsker ikke, at disse ændringer bliver sat i kraft på Færøerne.